

Pest úgy ért a reformkor küszöbére, hogy megszokta: kereskedelmi gócpont, a spekuláns árut közvetít, marhát, gabonát. De már telekkel és lakásépítéssel is érdemes „foglalkozni“, mert lakást keres a megüledett kupec, meg akar húzódni valahol a munkaalkalmat gyanító vándor.

Főleg az utóbbiaknak volt megfizethetetlen árucikk a pesti lakás, mert már akkor az volt a háziurak jelszava, hogy többet hoz 10 egyszobás

lakás, mint 1 tizszobás. Egyébként „első emeleten 1200—2500 forint egy 8—10 szobás urasági lakás évi bére, egy emelettel feljebb 1000—2000 forint... Feleakkora polgári, hivatalnoki vagy hasonlónak való — a helytől függően, hogy a belvárosban van-e, a külvárosban, melyik emeleten — 300—1000 forint“ — olvassuk korabeli leírásból. (Az áru és pénz értékvizsgálata úgy alakult ki akkorra, hogy 1 forintot számoltak a legszebb pár csirkéért, 1 krajcár volt egy zsemlye, 36 krajcár egy font disznósír, 18 forint egy négyszögöl házhely a nádas mocsárból lecsapolt „új vásártéren“ túl, melynek Erzsébet-tér volt sokáig a neve.)

Egy nagyobb kétemeletes ház 10—15.000 forintot hozott évente, szép számmal voltak azonban 30—40.000 forint jövedelmű háziurak is. Többet ért a pesti bérház, mint egy jókora földbirtok. Orczy báró bérháza meg éppen — a mai Madách-ház északi szárnya helyén — a kortársak becslése szerint óránként 1 aranyat jövedelmezett, 26 és 1/4 kilogramm színaranyat évente. A ház egyemeletes volt, 50 ablakkal az utcára, de ezrével rejtette az embereket: a báró kiváltsága volt tudniillik, hogy éjszakára a házában lakhattak olyanok, akiket akkor a város csak nappal tűrt meg falai közt. Értethető, ha minden zugot drágán adott ki.

Aranys János gimnáziumi professzor 1851-től kezdve Nagykörösön lakott egy

fűthetetlen, nedves lakásban, amelynek padlása is leszakadt. S ez a lakás fizetésének egyötödébe került. Hanem pesti példát vegyünk mégis: a fiatal

házas Petőfiét, s nézzük meg, hogyan gazdálkodhattak ők a pénzzel.

Amíg vidéken voltak az esküvő után, 1847 őszén barátaik vettek ki számukra 3 szobás lakást a Dohány-utca 373. (ma 10.) számú ház emeletén. (Akkoriban a kerületnek volt egy-egy házszámozása, nem egy

utcának.) Azért választottak ilyen drágábbat, hogy Júliának könnyebbé tegyék áttérni a szegénységre a jómódú Szendrey-házból. A lakbérre azonban csak úgy telt, hogy Jókai cdaköltözött hozzájuk albérletbe. Egy év után olcsóbb, 2 szobás lakásba kellett költöz-

niök. A világirodalom legnagyobb lírikusa, a nép szinte bálványozásig tisztelt dalnoka, a forradalom vezérének tekintett Petőfi biztosan csak 33 forintot várhatott minden hónapban, két irodalmi laptól. Szerencsére félretett mintegy 1000-et az 1500-ból, amennyiért „Összes költeményeit“ örökáron eladta a kiadónak, s ezt beosztotta maguknak 10 hónapra. (Az 500-on kifizette adósságait, mielőtt esküdtek és vett pár bútordarabot.) A 133 forintból a lakásra legalább 50 ment el, maradt négyüknek — amikor a szüleit is segítette, majd végleg odavette magukhoz — 83 forint. A legszerényebb napi élelem, ha a budai szegényházban egy koldus napi kosztját 18 krajcárjával szá-

mitották, legalább ennek háromszorosába kerülhetett, ez 65 forint. Maradt ruházkodásra, fűtésre, világításra, könyvre, s hogy néha a költő a barátaival leülhessen beszélgetni a Pilvax-kávéházban: 18 forint... Nem csoda, hogy a nyomortól fél keserűségében, amikor a családja, születendő gyermeke jövőjére gondolt: 1000 forint nem tart örökké...

A mi az étkezést illeti, az azóta lebontott városháza előtt, „a pesti nagypiacon — a kötőutcai Kriszt-ház nézett a térre, amit beépítettek a piaristák — tömegével árulják az énekesmadarat: az élőt gyönyörűségnek veszik, a levágottat csemegének“. Nyilván a gazdagok.

A szegények utcai étkezési előtt azonban valóságos Dickens-i kép fogadta az odavetődő külföldit: „...a templom felől (ez a belvárosi templom) undorító ételszagot hoz a szél. Ahogy közelebb megyek, a szag erősödik... 10—12 némben áll puttonyok mögött, a puttonyban cserépedény áll, piszkos rongyokba ágyazva. Ételt porcióznak ki a legközönségesebb népnek. Tépett, színehagyott főkötő vagy piszkos szalmakalap áll csáléra e gusztustalan istenek-szolgáloi borzas hajzatán, s még gusztustalanabbá teszi őket mocskos öltözkűk. Csipőjükön zsákrongyból zacskó lóg, a pénznek. Balkézrel cseréptányérban, benne vörösré mázolt fakanál, odanyújtják a gőzölgő ételt, jobbkézzel máris nyúlnak a pénz után. Szurtos képükben nagyranylók a szájszótlanos mocskolódás... végett, ha valaki lassan guberalja elő a garast vagy kritikus

megjegyzést talál tenni az étel minőségére.“

Rongyos, szegény emberek... Ilyenek is voltak, nemcsak selyem krinolin, s az úrfiakon színes öltöny csipke ingmellel... Kénytelen arra gondolni az ember, hogy megszoktuk egy század távolából éppúgy nézni a multat csupa-derűnek, mint Arany János írja a „Vojtina Ars poeticájá“-ban:

Allok Dunánk szélén, a pesti parton,
Előttem a kép szindús, üde karton...

Közelebről már látjuk a bajt, nyomorúságot. S ha ez történelemírás volna, nem sétatörszóló beszélgetés, idézhetnénk még két sort a költő látta Duna képéből:

Meg nem legyinti szellő
fecske szárnya,
Csak mélyén lüktet forradalmas árja.

K. L.

Petőfiék öt ablaka a dohányutcai bérházon, 1847.

Budapestre vonatkozó ujságcikk

Szerző:

Cím:

Forrás:

SZÁMÍTSUK KI A MEGÉLHETÉST

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Bevezetés

308

Hely:

Idő:

Személy:

Helyszám: